

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประสบความสำเร็จของ กลุ่มออมทรัพย์ยี่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์: กรณีศึกษากลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ อำเภองาว จังหวัดลำปาง

FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF THE 'SAVING PROMISE' APPROACH: A CASE STUDY OF BAN SAN SAVING FUND, NGAO DISTRICT, LAMPANG

ฐานุวัชร รัตนานนท์¹ จิระโรจน์ มะหมัดกุล² จารุพล เรืองสุวรรณ³
ดามพ์ สุคนธ์ทรัพย์⁴ พิชัยพันธุ์ ชาญภูมิติล⁵ และสมปอง สงวนบรรพ์⁶

วันรับ: 22 มกราคม 2567 วันแก้ไข: 10 กุมภาพันธ์ 2567 ยอมรับ: 7 มีนาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การรวมกลุ่ม
ในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์ และเพื่อศึกษาบทบาท
สำคัญของ การรวมกลุ่มในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์
ในการแก้ไขภาวะสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนอย่าง
มีประสิทธิภาพจนสามารถดำเนินงานมายาวนานกว่า 23 ปี การศึกษานี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง จากคณะกรรมการ

¹รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา และอาจารย์ประจำหลักสูตรความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการพัฒนา, สถาบันการทูตและการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

²รองคณบดีฝ่ายวิชาการ และอาจารย์ประจำหลักสูตรความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการพัฒนา, สถาบันการทูตและการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

³อาจารย์ประจำหลักสูตรความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการพัฒนา, สถาบันการทูตและการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

⁴อาจารย์ประจำหลักสูตรการทูตและการต่างประเทศ, สถาบันการทูตและการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

⁵รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

⁶คณบดีสถาบันการทูตและการต่างประเทศ, มหาวิทยาลัยรังสิต

กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ จำนวน 3 ท่านและสมาชิกกลุ่มจำนวน 3 ท่าน ซึ่งคิดเทียบเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด โดยทั้งคณะกรรมการและสมาชิกที่ให้ข้อมูลมีสภาพการทำงานที่คณะกรรมการและสภาพการเป็นสมาชิกมากกว่า 20 ปี จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ และอภิปรายผลการศึกษา พบว่าปัจจัยสำคัญในการทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องมากกว่า 23 ปีคือการบริหารจัดการของคณะกรรมการที่รัดกุม เป็นประชาธิปไตยรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก สมาชิกมีความเท่าเทียมกัน สมาชิกและคณะกรรมการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด สามารถให้ความช่วยเหลือทางการเงินได้อย่างรวดเร็ว คล่องตัว และไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ รวมทั้งการดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกเป็นสำคัญ โปร่งใส และไม่มีคอร์รัปชัน และสำหรับบทบาทสำคัญของการรวมกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ในการช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ไขปัญหาสภาพการติดขัดทางการเงินในครัวเรือนนั้น ก็คือ กลุ่มทำให้สมาชิกสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เป็นอย่างดี สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินหรือภาวะความจำเป็นในการใช้จ่ายเงินครัวเรือนอย่างเร่งด่วนได้โดยไม่มีความจำเป็นต้องกู้เงินนอกระบบ และยังเป็นการช่วยสร้างเสริมพฤติกรรมและสร้างวินัยในการออมของสมาชิก

คำสำคัญ: กองทุนหมู่บ้าน, สัจจะสะสมทรัพย์, ปัญหาหนี้ครัวเรือน, ภาครัฐและชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง

ABSTRACT

The objectives of this study are to determine the factors to affect the effectiveness of Ban San saving fund in the approach of 'saving promise' without the help of state or government and to investigate roles of the saving fund to play in the household economic problems' settlement of Ban San community so effective that it can last for more than 23 years. This study is qualitative research by making in-depth interview with semi-structure approach as a methodology. 3 Ban San saving fund's committees together with 3 its members, counted as 10% of all members, who have been in charge and membership more than 20 years are deeply interviewed, then all interview's data was gathered, clustered,

and analyzed to find out the research's analyses and findings. The results of this study are: 1) the factors of effectiveness of Ban San saving fund to make it remain more than 23 years sufficiently in a row are the conciseness in administration of its committees, democracy, openness to members' voices no matter who they are, leave no one behind, close and tight relationship both among members themselves and between the committees and members, flexible and fast economic help the members, focusing on the members' sakes, transparency, and no corruption. 2) Ban San saving fund plays a big role in helping the member of Ban San village solve household economic problems including a small number of loans to be asked easier than other financial institution, a low debt interest rates, and also encouraging the members to have a good financial behavior to save their money for the future.

Keywords: Village saving fund, Promise saving, Household debt, Community and State, Strong Community

1. บทนำ

ปัญหาหนี้ครัวเรือนถือเป็นประเด็นปัญหาที่รุนแรงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพราะเป็นปัญหาในระดับฐานรากของครัวเรือนที่จะนำไปสู่ภาวะปัญหาความยากจนและอาชญากรรมต่างๆ ต่อไปได้นอนาคต

ปัญหาหนี้ครัวเรือนของไทยเติบโตอย่างต่อเนื่องและน่าเป็นห่วงทุกปี จากรายร้อยละ 59.3 ต่อจีดีพีในปี พ.ศ. 2553 (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566) มาเป็นร้อยละ 90.6 ต่อจีดีพีในไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2566 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งเป็นอัตราที่น่าเป็นห่วงเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนกำลังตกอยู่ในภาวะไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

และด้วยปัญหาความยากจนในระดับรากหญ้า ในระดับชาวบ้านในชุมชน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของธนาคารพาณิชย์ หรือองค์กรนิติบุคคลต่างๆ ย่อมเป็นไปได้ยาก รวมทั้งใช้เวลาในการยื่นพิจารณายาวนาน แต่ทว่าความต้องการในการใช้เงิน

นั้นมีความเร่งด่วนและฉุกเฉินในหลากหลายปัจจัย เช่นค่าเล่าเรียนลูก ค่าซื้ออุปกรณ์การเกษตร ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือน เป็นต้น ที่ทำให้ระยะการรอตามกระบวนการพิจารณาสินเชื่อจากสถาบันการเงินนั้นไม่ทันเวลาที่ รวมทั้งต้องมีหลักประกันทางการเงินที่มั่นคง ซึ่งชาวบ้านในชุมชนไม่มีหลักทรัพย์หรือสินทรัพย์ดังกล่าวเพื่อค้ำประกัน จนนำไปสู่การกู้เงินนอกระบบ ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญในการแก้ไขวิกฤติความยากจนในปัจจุบัน ที่จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย และอาจนำไปสู่การก่ออาชญากรรมขึ้นได้ ในภายหลัง (สุวรรณ ประเสริฐ, 2022)

จากกรณีปัญหาการเป็นหนี้นอกระบบของประชาชนในประเทศไทยทางภาครัฐก็เล็งเห็นถึงภัยอันตรายของปัญหานี้อย่างต่อเนื่อง และได้วางกรอบนโยบายการแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยเน้นความสำคัญไปสู่ระดับการแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชนซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากการบรรจุเนื้อหาในการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ การระดมเงินออมในชุมชน และการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับบริษัทธุรกิจ รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้นการส่งเสริมให้จัดตั้งองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีการรับรองสถานะอย่างถูกต้องเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายและพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อเป็นแกนกลางในการพัฒนาแก้ไขปัญหาได้อย่างครบวงจร และส่งเสริมให้ชุมชนและประชาสังคมทุกระดับมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, 2545) ในการวางกรอบแนวทางแผนกลยุทธ์แก้ไขปัญหาคความยากจน พ.ศ. 2545 – 2549 โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จากงานสัมมนาวิชาการประจำปี พ.ศ. 2544 ในเรื่องยุทธศาสตร์การขจัดปัญหาคความยากจน

ตามกรอบนโยบายการแก้ไขปัญหาคทางการเงินในครัวเรือนที่รัฐบาลพยายามสนับสนุนโดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งจากความร่วมมือกันในชุมชนนั้น ได้มีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2544 เช่นกัน โดยเป็นการได้รับเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาล และให้ชุมชนนำเงินจำนวนนั้นไปบริหารจัดการด้วยตนเอง ทั้งนี้ ด้วยจำนวนเงินตามกรอบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้มีปริมาณที่มากกว่าและเป็นการได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐ ทำให้งานวิจัยในวารสารวิชาการต่างๆ รวมทั้งปริญญาณพนธ์ทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ให้ความสนใจในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้มากกว่ากองทุนหมู่บ้านลักษณะอื่น รวมทั้งกองทุน

หมู่บ้านในลักษณะสังคมสหกรณ์ของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ในงานศึกษาชิ้นนี้ (Nualyai, 2016; แดงเจริญ, 2564; ดอกไม้, 2565; น้อยสำลี, 2549; พันธุ์ธาดาพร, 2554; รัชโน, 2562; ศิริสมบุญ ณ et al., 2552) ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจในการศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จของกองทุนออมทรัพย์หมู่บ้านที่สามารถบริหารจัดการตนเองในลักษณะสังคมสหกรณ์โดยไม่ได้เกี่ยวข้องกับรัฐหรือราชการอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือน และสนับสนุนการออมของชาวบ้านอย่างยาวนานกว่า 2 ทศวรรษ

กลุ่มออมทรัพย์ในลักษณะสังคมสหกรณ์กลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในการจัดตั้งองค์การการเงินขนาดเล็ก (ระดับ Micro Finance) เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการนำทรัพย์ของตนมาออมสะสมรวมกันทีละเล็กละน้อยอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน เพื่อใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนได้กู้ยืมเงินไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในครัวเรือนต่างๆ รวมทั้งเพื่อได้รับอัตราดอกเบี้ยจากการออม ซึ่งเป็นการเพิ่มทุนทรัพย์ที่สมาชิกได้สะสมเอาไว้เพื่อใช้ในยามฉุกเฉินหรือใช้ในอนาคต โดยยึดหลักการในไว้เนื้อเชื่อใจกันในกลุ่ม สังคมสัญญาสังคม (Promise) ระหว่างกลุ่มและสมาชิก (รอดถาวร, 2546)

การเกิดขึ้นของกลุ่มออมทรัพย์ในลักษณะสังคมสหกรณ์นี้เป็นองค์การการเงินที่ไม่มีสถานะนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมการออมทรัพย์และให้บริการทางการเงินแก่สมาชิก รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ คุณภาพชีวิต และสวัสดิการของสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงเป็นไปในลักษณะของการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจกันระหว่างผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มและคณะกรรมการบริหารกลุ่ม แต่ทว่าแม้จะไม่มีลักษณะเป็นนิติบุคคล แต่กลุ่มก็มีเอกสารรายละเอียด ข้อบังคับ รายงานการประชุม สัญญาการกู้ยืมเงิน และเอกสารหลักฐานอื่นๆ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเชื่อมั่นในการดำเนินงาน

กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ อำเภอลำปาง ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ภายหลังจากการเกิดวิกฤติการณ์ทางการเงินต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาทางการเงินต่างๆ ในภาคครัวเรือนของสมาชิก โดยเป็นลักษณะของการรวมกลุ่มกันขึ้นเองจากชาวบ้านภายใต้การสนับสนุนทางการเงิน (ต้นทุน) ในช่วง 1-3 ปีแรกจากธนาคารออมสิน ในลักษณะของการที่ธนาคารให้เงินกู้เป็นเงินก้อน จำนวน 100,000 บาทต่อปีแก่กลุ่มเงินออม

จากนั้นคณะกรรมการจะเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการเงินจำนวนนี้แก่สมาชิก (แต่ภายหลังจาก 3 ปีแรก กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ ก็สามารถมีเงินทุนของตนเองอย่างเพียงพอในการดำเนินกิจกรรมทางเงิน) โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับจากภาครัฐ รวมทั้งการรวมกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้ไม่ใช่ส่วนหนึ่งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองของภาครัฐ และไม่ใช่วิสาหกิจชุมชน

ในปี พ.ศ. 2544 ธนาคารออมสินได้ดำเนินการตามแนวนโยบายของรัฐในการสนับสนุนชุมชนเพื่อสร้างเข้มแข็ง จึงให้เงินทุนเพื่อเป็นเงินก้อนแรกสำหรับการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ในลักษณะสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งกระจายกันอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลุ่มออมทรัพย์ในลักษณะสัจจะสะสมทรัพย์ในหลายชุมชนก็ยุบเลิกด้วยหลายปัจจัย แต่การรวมกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้ยังสามารถดำเนินการได้อยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากอัตราการคงอยู่ของสมาชิกในรุ่นแรก 44 คน มีอัตราการลาออกเพียง 2 คนเท่านั้นในระยะเวลา 23 ปี และมีอัตราการสิ้นสภาพเนื่องจากการตายไป 3 คน อีกทั้งมีการขยายอัตราสมาชิกโดยเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเป็น 67 คนในปี พ.ศ. 2567 รวมทั้งในระยะเวลากว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมาสมาชิกในชุมชนไม่มีการกู้ยืมนอกระบบ หรือการกู้เงินหนวกกันน็อคเกิดขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพที่น่าศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ดำเนินการได้อย่างประสบความสำเร็จและบทบาทของกลุ่มที่ทำให้ชุมชนเล็กๆ นี้สามารถแก้ไขภาวะปัญหาทางการเงินในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้มแข็ง

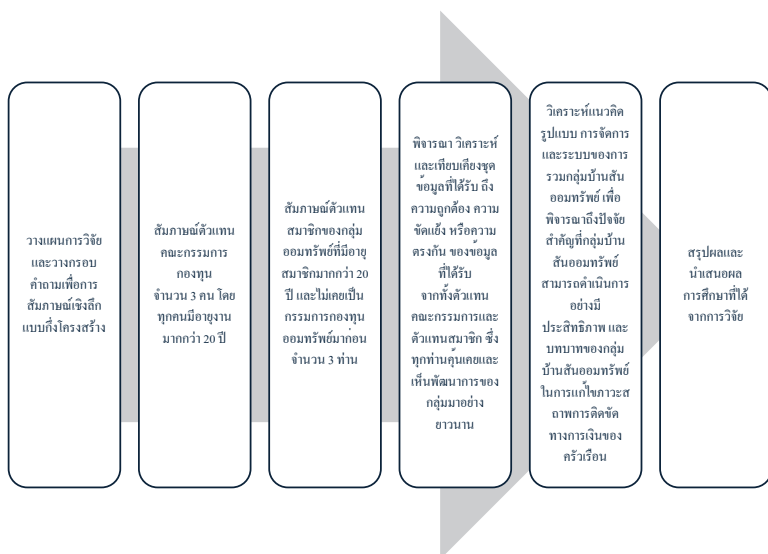
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การรวมกลุ่มในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อศึกษาบทบาทสำคัญของารรวมกลุ่มในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์ในการแก้ไขภาวะสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3. วิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการศึกษาโดยการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

นั่นคือกรรมการบริหารกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จำนวน 3 คน และสมาชิกกลุ่ม จำนวน 3 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 6 คน ซึ่งเทียบได้ราวร้อยละ 10 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์ทุกท่านเป็นกรรมการและสมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มาตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2544 จึงมีอายุสมาชิกมากกว่า 20 ปี ทำให้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกถึงบทบาทและปัจจัยของกลุ่มสมาชิกในการดำเนินการได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการสัมภาษณ์จากทั้ง คณะกรรมการบริหารกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม ทำให้สามารถรับข้อมูลได้จากทั้ง 2 ด้าน เพื่อสามารถวิเคราะห์ความเที่ยงตรงของข้อมูล โดยเริ่มต้นการสัมภาษณ์คณะกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์แต่ละท่าน เพื่อนำข้อมูลมาวางกรอบเนื้อหาและข้อมูล จากนั้นทำการสัมภาษณ์ในลักษณะเดียวกันอีกครั้งกับกลุ่มตัวแทนสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อพิจารณา วิเคราะห์ และเทียบเคียงชุดข้อมูลที่ได้รับ ถึงความถูกต้อง ความขัดแย้ง หรือความตรงกัน และเมื่อได้รับข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์จากตัวแทนกรรมการและสมาชิกของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ ก็ได้ทำการวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ การจัดการ และระบบของการรวมกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ เพื่อพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และบทบาทของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ ในการแก้ไขภาวะสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือน และทำการสรุปพร้อมทั้งนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัย

รูปที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

4. นิยามคำศัพท์

กลุ่มออมทรัพย์ หมายถึง กลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในการจัดตั้งองค์กรการเงินขนาดเล็ก (ระดับ Micro Finance) เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยการนำทรัพย์ของตนมาออมสะสมรวมกันที่ละเล็กละน้อยอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุกเดือน เพื่อใช้เป็นทุนให้สมาชิกที่มีความจำเป็นเดือดร้อนได้กู้ยืมเงินไปใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจในครัวเรือนต่างๆ รวมทั้งเพื่อได้รับอัตราดอกเบี้ยจากการออม ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนทรัพย์ที่สมาชิกได้สะสมเอาไว้เพื่อใช้ในยามฉุกเฉินหรือใช้ในอนาคต

สัจจะสะสมทรัพย์ หมายถึง กลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในการจัดตั้งองค์กรการเงินขนาดเล็ก (ระดับ Micro Finance) เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ แต่จะยึดหลักการในการ “ไว้นื้อเชื่อใจกัน” ในลักษณะสัญญาสัจจะ (Promise) ระหว่างกลุ่มและสมาชิกเป็นสำคัญ และเป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มของชุมชนโดยแท้จริง ไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานใดๆ จากภาครัฐ

5. ผลการศึกษา

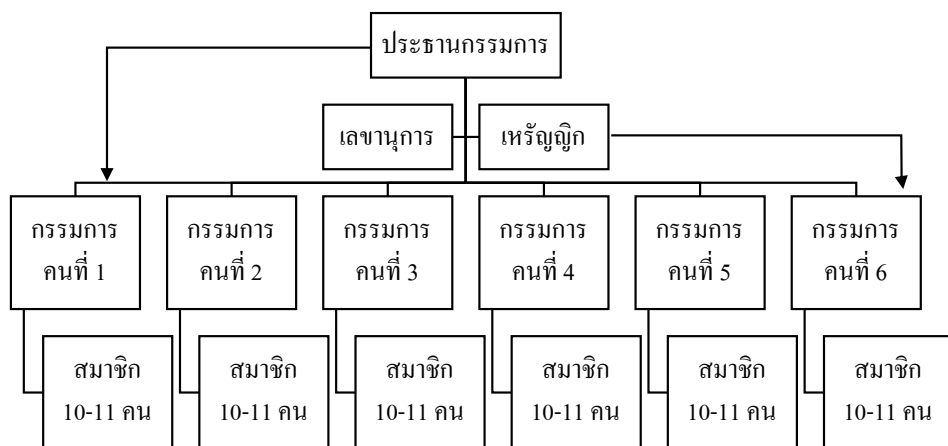
ข้อมูลความคิดเห็นของกรรมการและสมาชิกกองทุนบ้านสันออมทรัพย์ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทและปัจจัยที่ทำให้การรวมกลุ่มในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์ มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างประสบความสำเร็จต่อเนื่องมายาวนาน 23 ปี ผลการศึกษามีดังนี้

5.1 ปัจจัยที่ทำให้การรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีประสิทธิภาพ

5.1.1 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีโครงสร้างการจัดการของกลุ่มที่รัดกุมเป็นเครือข่ายที่สามารถดูแลและติดตามระหว่างกันได้ง่าย โดยมีรูปแบบโครงสร้างตามภาพที่ 1

กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จะดำเนินการบริหารโดยคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 7 คน โดยคณะกรรมการชุดแรกนับตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่มในปี พ.ศ. 2544 มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในกลุ่ม และการดำรงตำแหน่งนี้จะคงอยู่โดยไม่กำหนดวาระ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกรรมการเมื่อมีคณะกรรมการลาออกเสียชีวิต หรือเมื่อมีการร้องเรียนจากสมาชิก (ในกรณีหลังยังไม่เคยเกิดขึ้นตลอดระยะ

เวลา 23 ปีในการรวมกลุ่ม) ดังนั้น การปรับปรุงคณะกรรมการจึงเป็นไปในลักษณะที่หากเมื่อมีกรรมการคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดสภาพไป สมาชิกในกลุ่มก็จะดำเนินการคัดเลือกกรรมการคนใหม่ด้วยการเลือกตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างลงจากสมาชิกกลุ่มทั้งหมด

รูปที่ 2 โครงสร้างการบริหารจัดการกลุ่มบ้านสันจอมทรัพย์

จากโครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่ม สมาชิกถูกแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มย่อย โดยแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้ากลุ่มย่อย (ซึ่งมาจากคณะกรรมการของกลุ่มจอมทรัพย์ จำนวน 6 คน ซึ่งรวมทั้งประธานกรรมการและเหรัญญิก ที่จะดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยของสมาชิกอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย)

5.1.2 คณะกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีความใกล้ชิดกันเป็นอย่างมาก ทำให้มีความเข้าใจและรับทราบถึงภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก ผู้ประสงค์จะขอกู้เงินเป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดพิจารณาอนุมัติเงินกู้และการติดตามการชำระเงินกู้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากโครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่มตามภาพที่ 2 หัวหน้ากลุ่มจะมีหน้าที่ดูแลลูกสมาชิกกลุ่ม ทั้งการรับเรื่องเงินกู้ การถอนเงิน การสมัครเข้าสมาชิก การเก็บเงินออมและเงินกู้แต่ละเดือน รับเรื่องร้องเรียน รวมทั้งการประสานงานทุกด้าน ทำให้หัวหน้ากลุ่มมีความใกล้ชิดกับสมาชิกเป็นอย่างมาก ประกอบกับจำนวนสมาชิก

ต่อกลุ่มมีอยู่เพียง 10 – 11 ราย ยิ่งทำให้ความสัมพันธ์มีความใกล้ชิด และสามารถรับทราบข้อมูลเบื้องหลัง (Background) ของสมาชิกทุกคนเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้การพิจารณาเงินกู้ ภาวะหนี้สินโดยรวม รายได้รวม และสวัสดิการต่างๆ ของสมาชิกเป็นไปอย่างรัดกุม ชัดเจน และเชื่อถือได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้ยืมเงินที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันและต้องใช้หลักการเชื่อมั่นในลักษณะสัจจะระหว่างกัน การมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและรู้เรื่องราวรอบด้าน รวมทั้งรู้จักมักคุ้นกับครอบครัวของสมาชิกผู้ขอกู้เป็นอย่างดี ทำให้การพิจารณาการกู้ยืมเงินเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกในการแก้ไขปัญหาทางการเงินครัวเรือนได้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามแม้จะไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันการกู้ยืมเงิน แต่สมาชิกที่ต้องการกู้เงินทุกคนจะต้องมีผู้ค้ำประกันเงินกู้ (ซึ่งจะต้องเป็นสมาชิกในกลุ่ม) มีการทำสัญญาเงินกู้ และต้องเป็นบุคคลผู้มีเงินออมอยู่ในกลุ่มครบตามจำนวนที่กลุ่มกำหนด

5.1.3 การรับเข้าสมาชิกใหม่ของกลุ่มเป็นไปอย่างรัดกุม มีข้อกำหนดชัดเจน และจะต้องเป็นสมาชิกในชุมชนเท่านั้น

จำนวนสมาชิกในปัจจุบันของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีทั้งหมด 67 คน ซึ่งเติบโตมาจากสมาชิกเริ่มต้นจำนวน 44 คน ในปี พ.ศ. 2544 ถือว่าจำนวนขยายตัวออกไปไม่มากนัก แต่ระยะเวลาการคงอยู่ในการเป็นสมาชิกของแต่ละคนมีเวลานาน โดยกว่า 70% ของสมาชิกมีสภาพการเป็นสมาชิกมานานกว่า 20 ปี ทั้งนี้เงื่อนไขการรับเข้าสมาชิกจะจำกัดเฉพาะคนในชุมชนหมู่บ้านสันเท่านั้น จะต้องไม่มีพฤติกรรมติดยาเสพติด และไม่เป็นคนวิกลจริตจิตฟั่นเฟือน ทำให้การขยายตัวเป็นไปอย่างจำกัด แม้จะมีชาวบ้านจากชุมชนหมู่บ้านอื่นร้องขอเข้าร่วมเป็นสมาชิก แต่กลุ่มจะไม่ละเมิดกฎและไม่รับเข้าเป็นสมาชิก ด้วยเหตุผลเพิ่มเติมของการควบคุม ดูแลได้ยาก และอาจทำให้ระบบความไว้วางใจเนื่องจากมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ตรวจสอบง่ายของคนในกลุ่มได้รับผลกระทบและอาจล้มเหลวในที่สุด ทั้งนี้การรับเข้าเป็นสมาชิกใหม่จะต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากคณะกรรมการกลุ่ม

5.1.4 จำนวนเงินขั้นต่ำในการออมมีมูลค่าต่ำ ทำให้สมาชิกมีกำลังใจและกำลังทรัพย์ในการเก็บสะสมเงินอย่างต่อเนื่อง

การออมทรัพย์ของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ จะมีการออมเป็นหุ้น ตั้งแต่ 1 หุ้นขึ้นไป โดย 1 หุ้นมีมูลค่า 20 บาท (ไม่จำกัดขั้นต่ำ ยกเว้นเมื่อสมาชิกมีการกู้ยืมเงินจากกลุ่มแล้ว จะต้องต้องมีเงินฝากสะสมไม่ต่ำกว่า 5 หุ้นหรือ 100 บาทขึ้นต่อเดือนโดยเงิน

จำเงินนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินกู้ที่สมาชิกคนนั้นได้กู้จากกลุ่ม อีกทั้งเงินจำนวนนี้ออมจำนวนนี้จะสามารถเป็นเงินประกันในจำเงินกู้ได้อีกด้วย สมาชิกจะต้องออมเงินเข้ากลุ่มเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อย 1 หุ้น (20 บาท) โดยไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกเดือนก็ได้ ซึ่งการออมในจำนวนเงินเล็กน้อยนี้ ทำให้สมาชิกกลุ่มสะดวกและสบายใจในการส่งเสริมลักษณะนิสัยในการออม เนื่องจากการเดินทางไปธนาคารซึ่งอยู่ในตัวอำเภอห่างออกไปราว 10 กิโลเมตร เพื่อออมเงินจำนวนน้อยนั้นไม่มีแรงจูงใจที่มากพอ รวมทั้งไม่คุ้มค่ากับการเดินทาง ทำให้กระตือรือร้นการออมเป็นประจำในที่สุด ดังนั้นกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้จึงเข้ามามีบทบาทเสริมสร้างพฤติกรรมและวินัยในการออมในกับคนในหมู่บ้าน

5.1.5 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีการจัดการดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงและยืดหยุ่น ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกสูงสุดในการได้รับดอกเบี้ยในแต่ละปี

ดอกเบี้ยเงินออมของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จะมีความยืดหยุ่นในแต่ละปีขึ้นอยู่กับผลการทำไร (ดอกเบี้ยเงินกู้) ซึ่งจะอยู่ในปริมาณราว 3.5 - 4% ต่อปี ซึ่งก็นับว่าได้ดอกเบี้ยสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ทำให้มีแรงจูงใจในการออมสม่ำเสมออีกทางหนึ่งด้วย โดยเหตุผลที่ดอกเบี้ยไม่คงที่ในแต่ละปีนี้ คณะกรรมการจะประชุมพิจารณาโดยยึดหลักประโยชน์สูงสุดของสมาชิกเป็นที่ตั้ง และจะประกาศอัตราดอกเบี้ยที่ได้รับให้กับสมาชิกทุกคนทราบในการประชุมสามัญประจำปี เพื่อให้สมาชิกทุกคนรับทราบและตกลงในเหตุผลที่จะใช้ในอัตรานี้ร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดความโปร่งใสเป็นอย่างมาก

5.1.6 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีข้อจำกัดในการออมเงินของสมาชิกเพื่อป้องกันการเก็งกำไรในระยะสั้นและระยะยาวจนอาจเป็นเหตุให้กลุ่มล้มเหลวทางการเงินจนไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้

ในการการออมเงินนั้น ทางกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จะมีเพดานจำกัดอยู่ที่เดือนละไม่เกิน 50 หุ้น (1,000 บาท) เพื่อป้องกันการเก็งกำไรจากสมาชิกบางคน ซึ่งอาจทำให้ดอกเบี้ยจากเงินกู้ไม่เพียงพอต่อการปันผลให้กับสมาชิกในฐานะดอกเบี้ยเงินออม และจะทำให้กลุ่มออมทรัพย์นี้ล้มเหลวในที่สุด ถือเป็นการดำเนินการทางการเงินที่รัดกุมเป็นอย่างมาก

5.1.7 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีมาตรการในการกระตุ้นให้สมาชิกมีการออมเงินอย่างต่อเนื่อง

ในกรณีสมาชิกที่ไม่ได้กู้เงินจากกลุ่มและทำผิดระเบียบเงินออม โดยไม่ยอมออมเงินเพิ่มอย่างน้อย 1 หุ้น (20 บาท) ต่อเดือน คณะกรรมการโดยหัวหน้ากลุ่มของสมาชิกคนนั้นจะเรียกพบเพื่อร้องขอให้ชำระตามปกติหรือถอนเงินออมและออกจากกลุ่ม ซึ่งที่ผ่านมากระบวนการแก้ปัญหานี้ก็ทำงานได้เป็นอย่างดี และสมาชิกทุกคนเคารพในกฎของกลุ่มที่ตั้งขึ้นอย่างเคร่งครัด และในท้ายที่สุดการออมอย่างน้อย 20 บาท เมื่อเวลาผ่านไป สมาชิกก็จะมีเงินออมสะสมเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถมีเงินใช้ในยามฉุกเฉินได้ในอนาคต เช่น การใช้จ่ายอุปโภคบริโภคที่ไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือการหยิบยืมจากผู้อื่น ทำได้ยาก ไม่คุ้มกับมูลค่า เช่นบางกรณีต้องการเงินเพิ่มเติมเพียง 500 บาท ก็สามารถมาถอนเงินออมนี้ได้

5.1.8 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีระบบการถอนเงินออมที่รัดกุมและสมเหตุผล เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากกลุ่มสมาชิกที่มียอดกู้ยืมเงินจากกลุ่มด้วยการถอนเงินออม สมาชิกมีสิทธิถอนเงินของตนได้ตลอดทุกเดือน ยกเว้นเฉพาะสมาชิกที่กู้เงินกับกลุ่มออมทรัพย์ จะไม่สามารถถอนเงินออกได้ ยกเว้นกรณีมีเงินออมมากกว่า 15,000 บาท ทั้งนี้ไม่สามารถถอนเงินแล้วมียอดออมต่ำกว่า 15,000 บาทนี้ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการการันตีเงินสำหรับการกู้เพื่อไม่ใช้หนี้สูญ

5.1.9 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จะมียอดวงเงินสำหรับการกู้ยืมเงินของสมาชิกแต่ละคนอย่างชัดเจน และมีรายละเอียดช่วงวันในการกู้และการชำระเงินกู้ที่แน่นอน พร้อมทั้งมีสัญญาเงินกู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร

การกู้เงินของสมาชิกนั้น สมาชิกจะสามารถกู้เงินรวมทั้งหมดไม่ว่ากี่ครั้งก็ตามในวงเงินรวมไม่เกิน 40,000 บาทเท่านั้น โดยจะต้องแจ้งหัวหน้ากลุ่มของตนเองก่อนวันที่ 10 ของทุกเดือนว่าประสงค์จะกู้เงิน จากนั้นหัวหน้ากลุ่มจะนำรายละเอียดผู้ที่ จะกู้ไปตรวจสอบ และนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการทุกเดือนเพื่อพิจารณาอนุมัติเงินกู้ร่วมกัน โดยการกู้เงินนี้ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่ต้องมีสมาชิกรายอื่นในกลุ่มค้ำประกันให้ พร้อมทั้งทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน หัวหน้าแต่ละกลุ่มจะรับทราบเบื้องหลังของผู้ขอกู้แต่ละคนเป็นอย่างดี และสามารถประเมินภาวะการณ์และความสามารถในการชำระหนี้ได้ จากพฤติกรรมผู้กู้ที่หัวหน้ากลุ่มจะรู้จักสนิทสนมเป็นอย่างดี รวมทั้งพื้นฐานครอบครัวต่างๆ ด้วย ทำให้ในตลอด 23 ปีที่ผ่านมา ยังไม่มีเหตุการณ์หนี้สูญ หรือตามตัวผู้กู้เงินไม่ได้ ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงหลักการทางการทำธุรกรรมทางกฎหมายเท่านั้น แต่หลักการวิถีประชาที่จะคอยช่วยสนับสนุน

ให้ผู้กู้ต้องจัดการนำเงินกู้มาผ่อนจ่ายให้กับกลุ่มอีกด้วย มิเช่นนั้นตัวผู้กู้และครอบครัวก็จะได้รับการลงโทษในด้านจริยธรรมต่อสังคม ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหญ่เป็นอย่างมากในชุมชนต่างจังหวัดเล็กๆ ที่ทุกคนรู้จักกันเป็นอย่างดี

5.1.10 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ มีระบบการให้กู้ยืมเงินในกรณีฉุกเฉินให้กับสมาชิก

สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถยื่นขอกู้ยืมเงินในกรณีฉุกเฉินได้ ทำให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นมีสมาชิกคนหนึ่งเกิดอุบัติเหตุรถชนผู้อื่นทำให้เกิดความเสียหาย และถูกเรียกปรับเงินสินไหมสมาชิกจึงทำการร้องขอเพื่อขอกู้เงินฉุกเฉินนอกรอบปกติ (ซึ่งจะจัดทุกวันที่ 10 ของทุกเดือน) ซึ่งในกรณีนี้ คณะกรรมการจะประชุมและปรึกษาร่วมกันอย่างเร่งด่วนตามหลักการเห็นอกเห็นใจ และมูลฐานของเหตุผลเป็นที่ประจักษ์ เนื่องจากอยู่ในชุมชนเดียวกัน ย่อมรับทราบสถานการณ์ต่างๆ ว่าจริงหรือไม่เป็นอย่างดี ทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์เป็นที่พึ่งพาของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกู้ยืมเงินฉุกเฉินนี้ก็ยังคงคิดอัตราดอกเบี้ยเท่ากับกรณีปกติ

5.1.11 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระดับต่ำ และเป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด

ดอกเบี้ยเงินกู้ จะคิดเพียงร้อยละ 70 สตางค์ต่อเดือนเท่านั้น และเป็นลักษณะแบบลดต้นลดดอก ซึ่งถือเป็นอัตราดอกเบี้ยการกู้เงินที่ต่ำกว่าสถาบันการเงิน รวมทั้งกลุ่มให้กู้เงินนอกระบบต่างๆ อีกทั้งอัตราดอกเบี้ยนี้ก็มาจากการประชุมตกลงร่วมกันของสมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ทั้งหมด ไม่ได้มาจากเฉพาะในกลุ่มคณะกรรมการเพียงอย่างเดียว ทำให้ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงนี้โดยสมัครใจ

5.1.12 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์คิดอัตราค่าธรรมเนียมเงินกู้แบบลดต้นลดดอก ทำให้สมาชิกมีกำลังทางการเงินที่เพียงพอในการชำระหนี้เงินกู้ และลดปัญหาการกู้ยืมเงินนอกระบบได้

การที่อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ ทำให้สมาชิกซึ่งมีรายได้น้อยอยู่แล้วมีทางเลือกและไม่ถูกขูดรีดจากการเร่งทำกำไรเหมือนกับสถาบันการเงินโดยทั่วไป ทำให้สมาชิกสามารถผ่อนชำระเงินต้นจนหมดได้อย่างง่ายและรวดเร็ว จนสามารถมีกำลังในการพัฒนาตนเอง ใช้ชีวิต และดูแลครอบครัวได้อย่างดีเยี่ยม ไม่ต้องแสวงหาช่องทางการกู้ยืมเงินนอกระบบหรือการกู้ยืมเงินหมวกกันน็อคที่มีอัตราดอกเบี้ยสูง และวิธีการใน

การทวงเงินที่โหดร้าย ทำให้หมู่บ้านบ้านสันนี้ไม่มีสมาชิกคนใดของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ ต้องมีภาวะปัญหาอาชญากรรมจากการกู้เงินนอกระบบเลย

5.2 บทบาทสำคัญของการรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ในการแก้ไขภาวะสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือนของสมาชิกในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.1 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นการออมและการเงินครัวเรือนของสมาชิก

จากโครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่มตามภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันเป็นอย่างมากของหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกกลุ่ม ทำให้ให้มีการพูดคุยหารือและให้คำปรึกษาทางการเงินและสังคมระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เช่นกรณีการวางแผนจะขอกู้ยืมเงิน การชำระเงินกู้ การออมเงินในแต่ละเดือน รวมทั้งการวางแผนในการใช้จ่ายเงินในแต่ละเดือน ทั้งนี้เพราะในกรณีที่ผู้กู้อาจประสบภาวะการเงินตึงตัวจนไม่สามารถชำระเงินกู้ได้ทัน จะส่งผลกระทบต่อกลุ่มโดยรวม ดังนั้นความใกล้ชิดระหว่างหัวหน้าและสมาชิกนี้ จะทำให้หัวหน้าสามารถช่วยวางแผนและกระตุ้นในการใช้จ่ายเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถบริหารการเงินให้ชำระหนี้เงินกู้หรือดำเนินการออมเงินต่อไปได้

5.2.2 สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ลดโอกาสในการกู้ยืมเงินผิดกฎหมายหรือกู้ยืมเงินนอกระบบ

ด้วยคณะกรรมการกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด และสามารถรับทราบข้อมูลเบื้องหลัง (Background) ของสมาชิกทุกคนเป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลให้การพิจารณาเงินกู้ ภาวะหนี้สินโดยรวม รายได้รวม และสวัสดิการต่างๆ ของสมาชิกเป็นไปอย่างรัดกุม ชัดเจน และเชื่อถือได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกู้ยืมเงินที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันและต้องให้หลักการเชื่อมั่นในลักษณะสัจจะระหว่างกัน ทำให้สมาชิกมีความไว้วางใจในกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ และมีที่พึ่งทางการเงินจนไม่มีความจำเป็นในการกู้ยืมเงินนอกระบบ และกลายเป็นปัญหาสืบเนื่องต่อไปในอนาคต

5.2.3 สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีความเชื่อมั่นในกลุ่มว่าเป็นกลุ่มของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะบริหารจัดการด้วยชุมชนเพื่อชุมชนของตนเองเท่านั้น ไม่เปิดรับสมาชิกจากบุคคลภายนอก และไม่มีอำนาจจากภายนอกรวมทั้งภาครัฐเข้ามามีอิทธิพลต่อกลุ่ม

เงื่อนไขการรับเข้าสมาชิกจะจำกัดเฉพาะคนในชุมชนหมู่บ้านส่วนเท่านั้น และจะต้องไม่มีพฤติกรรมติดยาเสพติด และไม่เป็นคนวิกลจริตจิตฟั่นเฟือน อีกทั้งกลุ่มยังมีวัตถุประสงค์สำคัญในการให้บริการทางการเงินนี้เพื่อคนในชุมชนเท่านั้น ไม่ได้แสวงหากำไร แม้จะมีชาวบ้านจากชุมชนหมู่บ้านอื่นร้องขอเข้าร่วมเป็นสมาชิก แต่กลุ่มจะไม่ละเมิดกฎและไม่รับเข้าเป็นสมาชิก จึงทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่ม และมั่นใจในระบบการบริหารจัดการ

5.2.4 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีบทบาทเสริมสร้างพฤติกรรมและวินัยในการออมในกับคนในหมู่บ้าน ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีเงินออมในอนาคตเนื่องจากจำนวนเงินขั้นต่ำในการออมมีมูลค่าต่ำ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเดินทางไปในตัวเมืองเพื่อไปสถาบันการเงิน จนทำให้สามารถมีเงินเก็บไว้ใช้ได้ในอนาคตเมื่อเวลาผ่านไป

สมาชิกสามารถจะต้องออมเงินตั้งแต่ 1 หุ่นขึ้นไป โดย 1 หุ่นมีมูลค่า 20 บาท (ไม่จำกัดขั้นต่ำ) เป็นประจำทุกเดือนโดยไม่จำเป็นต้องเท่ากันทุกเดือน มีความยืดหยุ่นสูง ทำให้การออมในจำนวนเงินเล็กน้อยในลักษณะตามความพึงพอใจของสมาชิก สมาชิกจึงมีความสะดวกและสบายใจในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยในการออม จนเมื่อเวลาผ่านไป สมาชิกก็จะมีเงินเก็บไว้ใช้จ่ายในอนาคตได้ อีกทั้งสมาชิกจะไม่ถูกขัดขวางการออมด้วยค่าใช้จ่ายในการการเดินทางไปธนาคารซึ่งอยู่ในตัวอำเภอห่างออกไปราว 10 กิโลเมตรอีกด้วย

5.2.5 สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ได้รับอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงและยืดหยุ่น ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิกสูงสุดในการได้รับดอกเบี้ยในแต่ละปี

นอกเหนือจากสมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์จะมีลักษณะนิสัยรักการออมมากขึ้นจากการเข้าร่วมกลุ่มนี้แล้ว สมาชิกยังได้รับดอกเบี้ยเงินออมของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ ที่มีความยืดหยุ่นในแต่ละปี ขึ้นอยู่กับผลการทำไร (ดอกเบี้ยเงินกู้) ซึ่งจะอยู่ในปริมาณราว 3.5 - 4% ต่อปี ซึ่งถือว่าสูงกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ทำให้มีแรงจูงใจในการออมสม่ำเสมอและมีเงินเก็บสะสมที่เพิ่มสูงขึ้น

5.2.6 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีความโปร่งใส และมียอดวงเงินสำหรับการกู้ยืมเงินของสมาชิกแต่ละคนอย่างชัดเจน และมีรายละเอียดช่วงวันในการกู้และการชำระเงินกู้ที่แน่นอน พร้อมทั้งมีสัญญาเงินกู้ที่เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่น และมั่นใจว่าจะสามารถพึงพิงได้ทางการเงินทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สมาชิกจะสามารถกู้เงินรวมทั้งหมดภายในวงเงินรวมไม่เกิน 40,000 บาท โดยจะต้องแจ้งความประสงค์ก่อนวันที่ 10 ของทุกเดือน โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน แต่ต้องมีสมาชิกรายอื่นในกลุ่มค้ำประกันให้ พร้อมทั้งทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน

อีกทั้งในกรณีเร่งด่วนหรือฉุกเฉิน สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถยื่นขอกู้ยืมเงินในกรณีฉุกเฉินได้ ทำให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์เป็นที่พึ่งพาของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2.7 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระดับต่ำและเป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด ทำให้สมาชิกไม่มีแรงจูงใจในการกู้ยืมเงินนอกระบบ หรือกู้ยืมเงินผิดกฎหมาย

สมาชิกกลุ่มจะเสียดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราร้อยละ 70 สดางค์ต่อเดือนเท่านั้น ซึ่งถือเป็นอัตราดอกเบี้ยการกู้เงินที่ต่ำกว่าสถาบันการเงิน และการกู้ยืมเงินนอกระบบต่างๆ ทำให้สมาชิกไม่มีแรงจูงใจในการกู้ยืมนอกระบบ หรือการกู้ยืมเงินที่ผิดกฎหมายซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาต่างๆ และอาชญากรรมต่อทั้งตัวสมาชิกและชุมชนโดยรวม จึงทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินและอาชญากรรมครัวเรือนได้ตั้งแต่ต้นเหตุ

อีกทั้งการชำระเงินกู้ยังเป็นลักษณะแบบลดต้นลดดอก ทำให้สมาชิกมีกำลังทางการเงินที่เพียงพอในการชำระหนี้เงินกู้ สามารถผ่อนชำระเงินต้นจนหมดได้อย่างง่ายและรวดเร็ว จนสามารถมีกำลังในการพัฒนาตนเอง ใช้ชีวิต และดูแลครอบครัวได้อย่างดีเยี่ยม ทำให้ไม่มีสมาชิกของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ที่มีภาวะปัญหาอาชญากรรมจากการกู้เงินนอกระบบเลย

6. อภิปรายผลการศึกษา

กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ และมั่นคงมาตั้งแต่ปีที่ก่อตั้งใน พ.ศ. 2544 จึงกระทั่งปัจจุบัน นับรวมเป็นเวลานานกว่า 23 ปี โดยมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรวมกลุ่มในลักษณะ “สัจจะสะสมเงิน” ของชุมชนบ้านสันออมทรัพย์ มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานอย่างประสบความสำเร็จต่อเนื่องมายาวนาน 23 ปี รวมทั้งมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขภาวะทางการเงินครัวเรือนของชุมชนบ้านสัน ดังนี้

6.1 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรวมกลุ่มออมทรัพย์จะสะสมเงินของชุมชน บ้านสันออมทรัพย์มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

6.1.1 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีกฎระเบียบในการดำเนินการของกลุ่มที่ชัดเจน และสมาชิกเคารพและปฏิบัติในกฎระเบียบ รวมทั้งการบังคับใช้เป็นไปอย่างเสมอภาคและยุติธรรม

6.1.2 คณะกรรมการดำเนินงานอย่างโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน รวมทั้งมีการขอความคิดเห็นเป็นการทั่วไปและลงมติในประเด็นสำคัญต่างๆ ของกลุ่มในการประชุมใหญ่สามัญประจำปีทุกปี ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความโปร่งใสและไม่ใช้อำนาจที่เกินไปเฉพาะจากคณะกรรมการ หรือจากประธานกรรมการแต่เพียงผู้เดียว แต่จะรับฟังจากสมาชิกทุกคน

6.1.3 มีความเป็นประชาธิปไตย มีความเสมอภาคและเท่าเทียม เพราะสมาชิกทุกคนมี 1 สิทธิ 1 เสียง ไม่ว่าสมาชิกแต่ละคนจะมีทุนออมเท่าใดก็ตาม รวมทั้งกลุ่มได้เปิดกว้างและรับฟังเสียงจากสมาชิกอย่างแท้จริง เมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น สมาชิกสามารถนำเสนอต่อคณะกรรมการ และคณะกรรมการจะพิจารณาปรับปรุงแก้ไขโดยยึดประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มเป็นที่ตั้ง เช่น แต่เดิมกลุ่มได้ทำการจัดเก็บอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จะอยู่ที่ร้อยละ 80 สตางค์ต่อเดือน แต่ทว่าเมื่อมีการร้องขอจากสมาชิกเพื่อให้มีการปรับลดลงให้เหลือเพียงร้อยละ 60 สตางค์ต่อเดือน คณะกรรมการ จึงทำการหาข้อตกลงร่วมกันในการประชุมใหญ่พร้อมกับสมาชิกทั้งหมด เพื่อลงมติว่าอัตราดอกเบี้ยเหมาะสม และที่ประชุมก็ลงมติเห็นพ้องตรงกันของสมาชิกทั้งหมดให้เก็บอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 70 สตางค์ต่อเดือน ทำให้ทุกคนยอมรับในกติกาประชาธิปไตยนี้ และไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ในภายหลัง

6.1.4 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รวมทั้งสร้างความยืดหยุ่นในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นไปโดยใช้หลักผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นที่ตั้ง เช่น การปรับย้ายวันเก็บเงินและพิจารณาอนุมัติการกู้ยืมเงินไปเป็นวันที่ 10 ของทุกเดือน จากเดิมที่เป็นช่วงวันที่ 1 หรือ 5 ของทุกเดือน เพราะในวันที่ 10 นั้นชาวบ้านจะได้รับเงินค่าใช้จ่ายจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งได้รับเบี้ยจากภาครัฐ เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ และได้จัดการใช้จ่ายค่าใช้จ่ายประจำรายเดือนต่างๆ เช่น ค่าอุปโภคบริโภค น้ำไฟ หนาคาร์ หมูบ้าน หรือชำระแก๊สหนาคาร์ เรียบร้อยทั้งหมดแล้ว จากนั้นมีเงินเหลือที่สามารถออม

ได้เท่าไร ก็จะต้องสรรหาออมได้อย่างลงตัว ซึ่งก็มีที่มามากมาจากการสร้างข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกทั้งหมด ซึ่งในกรณีนี้จึงทำให้สมาชิกเชื่อมั่นในการดำเนินการของกลุ่มว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิก ทุกคนอย่างแท้จริง โดยไม่เอื้อต่อใครคนใดคนหนึ่งไม่ว่าคนนั้นจะเป็นประธานกรรมการ หรือเป็นกรรมการที่อยู่มานานนับตั้งแต่ก่อตั้ง หรือเป็นสมาชิกที่เพิ่งเข้ามาใหม่ไม่นาน หรือสมาชิกที่มีอายุไม่มาก แต่ทุกคนจะได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน

6.1.5 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ให้ผลตอบแทนอัตราดอกเบี้ยเงินออมสูงกว่าสถาบันการเงินอื่น สะดวกในการออม ไม่ต้องเดินทางไกล ยืดหยุ่น และเริ่มต้นเงินออมเพียง 20 บาทต่อเดือน ทำให้สมาชิกมีแรงจูงใจในการออม และสามารถจัดการการเงินของตนเองเพื่อการออมอย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

6.1.6 กลุ่มมีความมั่นคง เนื่องจากดำเนินงานมายาวนานกว่า 2 ทศวรรษ โดยปราศจากข้อครหาในด้านการคอร์รัปชัน ทั้งจากสมาชิกและคณะกรรมการ ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเชื่อมั่นว่าเงินของตนที่ได้ออมไว้นั้นจะไม่สูญ และกลุ่มจะไม่ล้มไป

6.1.7 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ให้บริการสมาชิกด้วยเงินกู้ระยะสั้นที่เข้าถึงง่าย ไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ และอัตราดอกเบี้ยต่ำ ทำให้กลุ่มสามารถช่วยเหลือทางการเงินได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งพาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

6.1.8 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ดำเนินการต่อเนื่องและปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ทำให้เห็นผลที่ชัดเจนในการดำเนินงาน คือสมาชิกมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในอนาคต สมาชิกมีแหล่งพึ่งพาทางการเงินเพื่อใช้จ่าย และสมาชิกไม่ต้องแสวงหาเงินกู้ที่ผิดกฎหมายจนอาจนำไปสู่ปัญหาที่จะตามมาภายหลัง สมาชิกในกลุ่มรวมทั้งชุมชนจึงสนับสนุนและปฏิบัติตามกรอบข้อตกลงร่วมกันอย่างเคร่งครัด ทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีความมั่นคง

6.1.9 การจัดการของกลุ่มที่รัดกุม เช่น การจำกัดยอดออมต่อเดือน การจำกัดยอดกู้ของสมาชิกต่อคน เพื่อให้อัตราดอกเบี้ย รายรับ และกำไรของกลุ่มมีการพัฒนาเติบโตที่สัมพันธ์กันอย่างยั่งยืน

6.1.10 การดูแล เบิกถอนเงินของกลุ่มจากธนาคาร สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน และผู้มีอำนาจในการเบิกถอน จะเป็นกรรมการในอัตราส่วน 2 ใน 3 โดยไม่มีการผูกขาดอำนาจแต่เพียงผู้เดียวให้ใครคนใดคนหนึ่ง รวมทั้งมีการตรวจสอบบัญชีข้ามกลุ่มย่อย (Cross check) เพื่อตรวจทาน ตรวจสอบความถูกต้องและโปร่งใส เป็นผล

ทำให้สมาชิกมีความเชื่อมั่นที่สูงมาก

6.1.11 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีระบบเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้การเก็บเงินออม และชำระเงินกู้ รายเดือนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงกำหนดเวลา ทำให้การดำเนินงานรายรับรายจ่ายเป็นไปอย่างสมดุล

6.1.12 หลักในการพิจารณาเงินกู้เป็นไปอย่างเห็นอกเห็นใจ และยืดหยุ่น ซึ่งแม้หลักการนี้อาจดูมีความเสี่ยงสำหรับสถาบันการเงิน แต่ด้วยเงื่อนไขของกลุ่มที่อยู่ชุมชนเดียวกัน และทุกคนจะรับทราบแหล่งที่อยู่ การทำงาน รวมทั้งเครือข่ายในพื้นที่ของทุกคน ทำให้การพิจารณาเงินกู้เป็นไปอย่างเข้าใจ ผู้กู้รู้สึกสะดวกใจที่จะยื่นกู้ ผู้ให้กู้ก็มีความสบายใจในการให้กู้ยืมเงิน สามารถพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริงในการกู้ได้ง่าย รวมทั้งระบบเงินประกันก็ทำงานอย่างเข้มแข็ง

6.1.13 คณะกรรมการดำเนินการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยได้รับเงินสนับสนุนการดำเนินงานเพียงแค่ คนละราว 2,000-2,500 บาท ต่อคนต่อปี โดยได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกกลุ่มทุกคนในการประชุมใหญ่ประจำปี ไม่มีกรณีคอรัปชั่นอื่น ทำให้ค่าใช้จ่ายของกลุ่มออมทรัพย์มีน้อย จะสามารถปันผลให้สมาชิกในอัตราที่สูง

6.2 บทบาทสำคัญของกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ต่อการแก้ไขภาวะทางการเงินครัวเรือนของชุมชน

6.2.1 คณะกรรมการบริการกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์เป็นกลุ่มคนที่มาจากการเลือกและยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม และยังเป็นคนที่อยู่ในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้มีความเข้าใจในบริบทและวิถีของชุมชน จนนำสู่วิธีการในการแก้ไขปัญหาภาวะหนี้สินครัวเรือนของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2.2 กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์มีกฎระเบียบในการดำเนินการของกลุ่มที่ชัดเจน มีการบังคับใช้เป็นไปอย่างเสมอภาคและยุติธรรม ทำให้สมาชิกทุกคนเคารพและปฏิบัติตามโดยเสมอภาคทั่วกัน

6.2.3 สมาชิกกลุ่มมีแหล่งเงินกู้ทั้งในรูปปกติและเงินกู้กรณีเร่งด่วนฉุกเฉิน ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเพียง ร้อยละ 70 สตางค์ต่อเดือน และไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน รวมถึงมีความยืดหยุ่นในการดำเนินการ ทำให้สมาชิกและชุมชนไม่ต้องแสวงหาแหล่งเงินทุนหรือเงินกู้นอกระบบที่ผิดกฎหมาย ที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาและอาชญากรรมต่างๆ ตามมา ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมั่นคง

6.2.4 สมาชิกได้รับผลตอบแทนสูงกว่าสถาบันการเงินอื่นง่ายต่อการเข้าถึง และสามารถมีเงินออมเพื่อใช้ในยามจำเป็นในอนาคต ในลักษณะที่สมาชิกพูดตรงกันว่า “ออมนายเดือนไปเรื่อย ๆ ทุกเดือน เผลอๆ ลืมๆ ไป ก็มีเงินก้อนอยู่ในบัญชีที่จะใช้จ่ายต่อไปได้ในอนาคต” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสมาชิกมีกำลังที่จะเก็บเงินออมที่มีอัตรายืดหยุ่น โดยเริ่มต้นเพียง 20 บาทต่อเดือนเท่านั้น และเมื่อเวลาผ่านไป เงินจำนวนเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้จะทำให้สมาชิกมีเงินก้อนเพื่อใช้จ่ายต่อไปในอนาคต

6.2.5 สมาชิกกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์และชุมชนมีค่านิยมในการรักษารอออม เพราะเห็นถึงประโยชน์และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลดีต่อเยาวชนต่อไปในอนาคต ทั้งนี้จากฐานสมาชิกของกลุ่มมีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ เริ่มต้นที่อายุ 16 ปีเข้ามาเป็นสมาชิก จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมการออมที่ดีของชุมชนนี้อย่างชัดเจน

6.2.6 สมาชิกกลุ่มมีความเป็นประชาธิปไตย เป็นพลเมืองที่ดี และเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนร่วม เพราะในการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกที่จะต้องใช้เวลาไว้นื้อเชื่อใจกันแบบสัจจะสะสมทรัพย์ ทำให้การดำเนินงานทุกขั้นตอนต้องมีความโปร่งใสเป็นประชาธิปไตย และทำเพื่อประโยชน์โดยรวมของกลุ่มและชุมชนอย่างแท้จริง จึงจะทำให้กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้ดำเนินการต่อไปได้ ดังนั้นจากผลการดำเนินงานดังกล่าวกว่า 2 ทศวรรษจึงเป็นสิ่งแนบแน่นได้อย่างชัดเจนถึงค่านิยมเหล่านี้ในชุมชน และสามารถปลูกฝังไปสู่รุ่นต่อไปในชุมชน

6.2.7 ระบบเครือข่ายชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และสามารถพึ่งพิงกันได้

7. บทสรุป

กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์เป็นการรวมกลุ่มออมทรัพย์ของชาวบ้านในชุมชนเดียวกันในลักษณะ “สัจจะสะสมทรัพย์” เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพการติดขัดทางการเงินในครัวเรือน โดยเป็นกิจกรรมที่มีจุดริเริ่มและการดำเนินการจนถึงปัจจุบันด้วยชาวบ้านในชุมชนเองอย่างแท้จริง ไม่ได้มีส่วนสนับสนุนหรือส่วนเกี่ยวข้องกับภาครัฐ และเป็นกลุ่ม ออมทรัพย์ที่ไม่ใช่กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามที่มักปรากฏในการศึกษาวิจัยส่วนมาก และกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือนของสมาชิก จนประสบความสำเร็จในการทำให้ชาวบ้านสามารถแก้ไขปัญหาสภาพการติดขัดทางการเงินของครัวเรือนได้เป็นอย่างดีด้วยความเข้มแข็งจากชุมชนเอง ชาวบ้านไม่ต้องไปกู้ยืมหนี้สินนอกระบบ หรือกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ และยังสามารถมีเงินออมเพื่อการใช้จ่ายในยามจำเป็นในอนาคต

งานวิจัยนี้ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบกึ่งโครงสร้าง จากคณะกรรมการกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์ จำนวน 3 ท่านและสมาชิกกลุ่มจำนวน 3 ท่าน โดยทั้งคณะกรรมการและสมาชิกที่ให้ข้อมูล มีสภาพการทำหน้าที่คณะกรรมการและสภาพการเป็นสมาชิกมากกว่า 20 ปี ซึ่งได้ให้ข้อมูลในทิศทางเดียวกันว่าการรวมกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นั้นมีบทบาทเป็นอย่างมากในการช่วยเหลือสมาชิกในการแก้ไขปัญหาสภาพการติดขัดทางการเงินในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการออมเงินและการเป็นกู้ยืมเงินที่เข้าถึงได้ง่าย และสร้างค่านิยมในสังคมเป็นไปในลักษณะของการส่งเสริมและเชื่อมั่นในการออมเงินเพื่อใช้จ่ายในอนาคต ทำให้สมาชิกไม่ต้องแสวงหากู้เงินนอกระบบ ทำให้สมาชิกมีความปลอดภัยในด้านอาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นจากการติดตามทวงหนี้ หรือการใช้จ่ายเงินที่คล่องตัวโดยไม่กังวลว่าจะต้องชำระเงินกู้จากหนี้สินนอกระบบที่โหดร้าย จนทำให้สังคมของบ้านสันมีความมั่นคงยั่งยืน

การที่กลุ่มบ้านสันออมทรัพย์สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องมากกว่า 23 ปี มีปัจจัยสำคัญมาจากการบริหารจัดการของคณะกรรมการที่รัดกุม เป็นประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก สมาชิกมีความเท่าเทียมกัน สมาชิกและคณะกรรมการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด สามารถให้ความช่วยเหลือทางการเงินได้อย่างรวดเร็ว คล่องตัว และไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน มีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ สามารถผ่อน

เงินต้นหมดได้ไว และการดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง ไม่มีเส้นสาย โปร่งใส และไม่มีการคอร์รัปชัน ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่น แม้จะมีการสอบถามหลายครั้งในช่วง 5 ปีแรกของการก่อตั้งจากคณะกรรมการในการย้ายกองทุนไปรวมกับกองทุนเงินหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล แต่ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกก็ยังยืนยันกรานที่จะมีกองทุนบ้านสันออมทรัพย์นี้อยู่ควบคู่กันไป จนสามารถดำเนินการอย่างมั่นคง เข้มแข็งและยั่งยืนมายาวนาน รวมทั้งกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้ยังมีบทบาทต่อสมาชิกในการจัดการแก้ไขปัญหาภาวะหนี้สินครัวเรือน ทั้งในด้านการเงิน การออม ความสัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกันในชุมชนที่เข้มแข็ง จึงถือเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจเป็นอย่างมากในการพัฒนาเป็นโมเดลต่อไปให้กับชุมชนอื่นๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง มีชุมชนเข้มแข็งลดภาวะปัญหาทางการเงิน และเกิดความยั่งยืนต่อไปในที่สุด

สำหรับข้อเสนอแนะในการนำโมเดลกลุ่มบ้านสันออมทรัพย์นี้ไปพัฒนาต่อในชุมชนอื่นๆ สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมก็คือลักษณะและวิถีของชุมชนในแต่ละแห่งที่อาจมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องของความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล และความเชื่อมั่นต่อกันในชุมชน เพราะเจตจำนงและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อพัฒนากองทุนการเงินร่วมกันอย่างเข้มแข็งที่โปร่งใสและไม่คอร์รัปชันนั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญเหล่านี้ เพื่อให้กองทุนที่ตั้งขึ้นนั้นคงอยู่และมั่นคงจนสามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนต่อไปได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Nualyai, J. (2016). *Management of the Village and Urban Community Fund under the Unrest in the Three Southern Provinces Prince of Songkla University*. <https://kb.psu.ac.th/psukb/bitstream/2016/12080/1/418236.pdf>
- สมเกียรติ แสงเจริญ. (2564). ผลกระทบของความสำเร็จในการบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศไทย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/Somkiat.Dan.pdf>
- พันธิยา ดอกไม้. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ในเขตอำเภอคอนสาร จังหวัดมุกดาหาร, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/2023050861426423117_fulltext.pdf
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://app.bot.or.th/landscape/files/household-debt-th.pdf>
- วรรณภา น้อยสำลี. (2549). การนำนโยบายกองทุนหมู่บ้านไปปฏิบัติ : กรณีศึกษาดำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. สืบค้นจาก http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Pub_Pol/Wannapa_N.pdf
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2554). ที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลหันตรา อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิไล รอดถาวร.(2546). ประสิทธิภาพการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต : กรณีศึกษาอำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสนอง จำนิล และกาญจนาพัชร รัชโน.(2562). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านในอนามัย อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. วารสารธาตุพนมปริทรรศน์, 3(2). <https://firstojs.com/index.php/JTPR/article/view/160>

- คณินิจ ศิริสมบุญ, จันทะจันทะเสนา, และดวงตา สราญมย์. (2552). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 3(3). <http://grad.vru.ac.th/pdf-journal/JourTs33/10-Kaningnit.pdf>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *การวางแผนยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาความยากจน พ.ศ. 2545 – 2549*. สืบค้นจาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/07/YE2001_G_03.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *คนจน: โอกาสใหม่ในการพึ่งตนเอง*. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/images/content/book22-45.pdf>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *ภาวะไทยไตรมาสสอง*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13636&filename=socialoutlook_report
- วิศรุต สุวรรณประเสริฐ. (2022). *ส่องหนี้ในระบบจากข้อมูลสำรวจศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชน*. สืบค้นจาก <https://www.pier.or.th/abridged/2022/08/>